

NEDJELJKO FABRIO

PISAC I STRASTVENI OBOŽAVATELJ MAHLERA

Nisam jak, nisam tvrdoglav, nisam zavodnik, nisam zlopamtilo. Mekan sam, tih i dobar. Oštar jedino u pisanju

Svatko u obitelji ima prazne sjedalice, ostatak nečega što je moglo biti sretno, ali nije jer su se upleli povijest, politika, jalovost, ludilo... ja sam pjesnik tih praznih sjedalica. **Razgovarao Dobroslav Silobričić • Snimila Neja Markićević/Cropix**

Nedjeljko Fabrio, autor lektirnih romana "Smrt Vronskog" i "Vježbanje života" otkriva kakav je život odredio njegovu literaturu i kako je glazba utjecala na njegov senzibilitet.

● **Kako ste podnijeli nedavni snijeg, kišu i mrak u zamagljenom Zagrebu?**

- Podnosim, izdržim. Naučio sam to već u Rijeci, gdje sam u mladosti živio. Tamo su, pak, velike bure. Strašan vjetar, ta bura koja se rada u Trstu, divlja u Rijeci i onda u Senju - umire. "La bora di Trieste" je jaka. Tršćani stave debele konope uza zgrade, posebice na Piazza dell'Unità i uza zgrade na obali kako bi se ljudi za njih držali. Ako se ne drže, vjetar ih ruši. 130 km na sat puše bura u Trstu. Volim buru, ona je zdrava.

● **Zdrava je?**

- Raščisti grad i dušu. Ne zaprlja te kao, na primjer, kiša ili snijeg. Uz to, ta predivna bura je opjevana u literaturi. Neki magistralni opis kiše u književnosti ne postoji. Ali, sjajni opisi bure postoje i u našoj literaturi.

● **A, "Blue Monday"?**

Prošli, treći ponedjeljak u siječnju? Najdepresivniji dan u godini?

- To je gadno. Zaista mi je to bio težak dan. Slušao sam na televiziji, iza ponoći, gospođu psihijatricu Kulović koja je javno potvrdila da je taj dan bio i vrlo neugodan i naporan. Britanski psiholog dr. Arnall iz Cardiffa to već godinama proučava i došao je do zaključka da je taj, treći ponedjeljak u siječnju depresivan i loš. Ja mu vjerujem. Gadno sam se osjećao i prije nego što je to psihijatrica Kulović objasnila...

● **Danas vas nalazim u formi...**

- Ne baš. Ne znam o čemu se radi s tim "trećim ponedjeljkom" u siječnju. Kažu mi da se radi o tome da krv zapne u vratnim žilama... jer da su to važne arterije koje

provode krv u mozak...

● **Vama ne bi trebala zapinjati krv u karotidama. Živite vrlo uredno...**

- To je točno. Nemam poroka, nažalost.

● **Nažalost?**

- Nažalost.

● **Stanujete na 16., zadnjem katu, uza Savu...**

- Vidim cijeli Zagreb. Savu. Ne mogu biti poplavljen, ha-aaa... Jedanput se dogodilo da su oblaci bili ispod mog 16. kata. Čudesan događaj. Bio sam iznad oblaka...

● **Kad je jak vjetar, vaš neboder se ljulja?**

- Ne. Nisam to osjetio. Tek rolete znaju zaškripati.

● **Koliko se vozite liftom do stana?**

- Gotovo dvije minute...

● **Dugo. U takvim uvjetima, osim vas, žive i rade još samo kontrolori letenja zrakoplova...**

- Zacijelo ste u pravu. Ali, ljeti je divno na mom balkonu. Sjedim i gledam.

Zrak je čist. Prekrasno je gledati pejzaž s te visine...

● **Čuo sam, izlazi vam nova knjiga za tri tjedna?**

- Da. To nisu nova djela. Bit će u knjizi dva moja najprodavanija romana, koji su, ujedno, lektira: "Vježbanje života" i "Smrt Vronskog".

● **"Vježbanje života" je roman o egzodusu Talijana, Slovenaca pa i Hrvata iz Istre i Rijeke, a "Vronski" je Domovinski rat?**

- Jest.

● **To je Aleksej Kirilovič Vronski, Tolstojev junak iz "Ane Karenjine"?**

- Je. Posudio sam taj lik od Tolstoja i napravio svoju priču. Kod Tolstoja, na kraju njegova romana, nalazimo Vronskog na kolodvoru u Kursku, gdje se oprašta s gospodom majkom. Vronski putuje na daleki put... Ja ga preuzimam, 113 godina kasnije, iz tog vlaka koji ide u Srbiju. Spajam dva vremena.

● **Vlak ide u...**

- Beograd. Svi putnici u tom vlaku, pa i Vronski, idu, kod Tolstoja, pomoći braći Srbima u borbi protiv Turaka. Tu se događa nešto veli-

čanstveno, što nije nitko znao dok nije izašla moja priča "Smrt Vronskog", a što nam je otkrio naš Flaker, koji je znao: sukobila se Rusija Dostojevskog s Rusijom Tolstoja. Dobrovoljci su išli iz Rusije u Srbiju, ali, prema Tolstoju, oni ne valjaju jer su

kod Jergovića? U čemu je nastao spor?

- Zato što on ide u Srbiju, ali vuče za sobom grijehove od kojih je najveći grijeh - smrt Ane Karenjine. Vronski je kriv zato što se Ana bacila pod vlak. On potom odlazi u Srbiju, gdje mu se gubi trag...

li svaki svojim putem. Bilo mi je drago da smo tu ružnu priču time završili, jer ja tu nisam bio ništa kriv. Stamač je, kad je knjiga "Smrt Vronskog" prvi put izašla, napisao da je to savršena knjiga. Netko je Stamač, netko je Jergović. Ja se u to ne petljam. Nisam, nakon tog kratkog i prijaznog susreta, ponovno susreo Jergovića.

● **Ne zamjerate Jergoviću?**

- Ne.

● **Ali, vi ste Škorpion u dizajnu...**

- Ja sam atipični škorpion, nisam jak, nisam tvrdoglav, nisam zavodnik, nisam zlopamtilo. Mekan sam, tih i dobar. Jedino, ja sam oštar u pisanju. Ja pišem istinu. Lijepo smo se nasmijali Jergović i ja u tom mimohodu, nisam si pružili ruke, ali smo se pomirili. Ako ga vidim sutra, ja ću prvi reći: dobar vam dan. Ja sam takav. Uostalom ja i "Vronskog" završavam vrlo koncilijantno: željom za pomirenjem Hrvata i Srba... a knjiga je tiskana 1994...

● **Možda ste zbnili čitatelje, a i druge pisce, jer ste objavili povijesni roman u vrijeme dok događaj o kojem pišete još nije postao - povijest? "Smrt Vronskog" je tiskana i objavljena prije završetka rata... zapravo za vrijeme rata... 1994 godine...**

- Moguće je... Ali, ja sam osjetio potrebu da pomirim zaraćene...

● **Pišete li sada?**

- Nisam dovoljno koncentriran. Pomaže mi kći, Ariella. Imam dvije prekrasne unuke, Saru i Noru. Starija, Sara, studentica je na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu. Ne pada jabuka daleko od stabla...

● **Pišete pisacom mašinom ili na kompjutoru?**

- Vlastitom rukom i pisaljkom. Jedino tako znam pisati. Zadnju godinu mi se rukopis pokvario, izmijenio, u grafičkom smislu. Zvrllao sam po papiru, a ne pisao. Sad je sve opet dobro...

● **Bolan je osjećaj kad pisac ne može pisati, a želi**

- To je očajno.

● **Sva djela ste napisali vlastitom rukom?**

- Da. Sve, sva moja djela.

● **Kao što se pisalo do prije stopešest godina...**

- Baš tako.

● **Čuvate te rukopise?**

- Naravno.

● **Mogli biste uokviriti pojedine stranice i poklanjati prijateljima... ili staviti na svoj zid...**

- Mogao bih, ali neću...

● **I sljedeću ćete knjigu napisati rukom?**

- Dakako.

● **U vašim knjigama vi, zapravo, pišete svoj život...**

- To ste dobro uočili. U svim knjigama je tako, a pogotovo u Trilogiji. Nastajanje Trilogije trajalo je dvadeset godina. Htio bih da se moja literatura pamti po Trilogiji.

● **To su romani "Vježbanje života", "Berenikina kosa" i "Triameron" ("Tridnevije")?**

- Da. To su obitelji tijekom dvije stotine godina, od Napoleona do danas... Kad sam primao Herderovu nagradu u Beču, 2002., rekao sam: "Ja sam pisac velike skupine obiteljskih ljudi koji su došli proslaviti rođendan, vjenčanje, diplomu ili što drugo, ali - izvjestan broj sjedalica ostao je prazan... Ja sam pjesnik tih praznih sjedalica... Ta prazna sjedala su ostatak nečega što je moglo biti sretno, ali nije, jer su se uplele politika, povijest... jalovost, ludilo i smrt... Svatko u obitelji ima poneku "praznu sjedalicu"...

● **Kanula vam je suza...**

- Oprostite...

● **Na čemu? To je plemenito... Vrlo ste emotivni...**

- Znam... ja ispisujem stranice mojim emocijama...

● **I suzama...**

- Da. Kojiput, kao i sada - i suzama... Moja Trilogija se bavi sudbinom ljudi. Kad se gledaju te brojne obitelji koje prolaze kroz moje romane, ili kad se vide kazališna uprizorenja mojih romana, poput veličanstvene predstave

skloni lopovluku i sličnim nepodopštinama. Prema Dostojevskom, za razliku, to su čašni ljudi, jer on u njima vidi nositelje Slavenstva i Pravoslavlja. Heroje. Tolstoj i Dostojevski, dva najveća pisca tog vremena, ozbiljno su se radi toga dohvatili, prestali su komunicirati međusobno. Bio je to sukob dvojice najvećih pisaca na svijetu. Oba Rusa.

● **Kad ste napisali "Vronskog", "deveti dio Ane Karenjine"?**

- Knjiga je izašla 1994.

● **Zašto je vaš "Vronski" izazvao oduševljenje, kao kod Stamača, i zazor, kao**

Po meni, ne gubi mu se trag nego se gubi njegov život na minskom polju, nakon čega Vronski odlazi zauvijek...

● **Jergovićeva kritika...**

- Ne znam zašto je bio protiv. No, sada je znatno dobrohotniji. Napisao je da je to literatura... Meni je drago da je javno promijenio mišljenje. Mi se dugo nismo pozdravljali, ja nisam reagirao na njegove napise o "Vronskome". Pustio sam ga na miru. Kad je objavio, prije pola godine, novu kolumnu o meni, glazbi i Vronskom, sreo sam ga na ulici. Vrlo srdačno smo se pozdravili, pristojno nasmijali pa produži-

MOJ SUBRAT JE GUSTAV
MAHLER. TEŠKO JE NAĆI
VELIKOG PISCA, KAKAV
JE MAHLER MUZIČAR.
POŠIZIO SAM ZA NJIM

"Vježbanje života", što je režirao Georgij Paro, ja sam zadovoljan i siguran sam da sam učinio ispravnu stvar.

● **Život vam je bio dramatičan, uza svu vašu odmjerenost i staloznost...**

- U mojim pripovijetkama se to može čitati. Profesor Viktor Žmegač jako uznosito govori o tim mojim pripovijetkama... U njima se vidi što će se dogoditi... i što se dogodilo i samom autoru...

● **Što se dogodilo Fabriju?**

- Sve. Roden sam u Splitu. Kad sam imao deset godina, tata je iz Splita premješten u Rijeku. Bio je brodograđevni inženjer, stručnjak za vadenje potonulih brodova. On je bio prvi u nas koji se time bavio, prvi u hrvatskoj pomorskoj povijesti. Ja sam ga pratio na njegovim radnim putovanjima po Mediteranu. Vadio je potopljene brodove iz mora. Izvadio je tako i talijanski potopljeni brod RAMB, koji je kasnije postao Titovom jahtom, s imenom "Galeb". Za vrijeme Drugog svjetskog rata tata je imao savezničku uniformu, jer su

Nakon Hrvatskog proljeća spasio me Jure Kaštelan, koji je jugoslavensku nagradu Rafinerije Sisak dodijelio meni

pisaca. Iz želje da prijašnje jedino Društvo rastereti svađa. Hvala Bogu, sada je mir.

● **Vi ste u...**

- Ja sam podjednako i u jednom i u drugom Društvu. Ja i jesam i nisam član. Poštujem i jedne i druge, a i oni poštuju mene. Gornjograsko društvo, g. Visković, predsjednik, napravio je za moj 70. rođendan, prije pet godina, simpozij o meni i mojem djelu. Cijeli broj Re-

uplovili u Dubrovnik. Bio je veličanstveni doček. Ja sam držao govor nakon dolaska u Dubrovnik, kao tadašnji predsjednik Društva književnika.

● **Može li se pristojno živjeti od pisanja, od ozbiljne literature?**

- Ne. Ne želim da se netko osjeti povrijeđenim pa vam neću pričati o honorarima...

● **Postoje li "recepti" ili "modeli" kako se piše uspješni roman?**

- Vjerojatno nešto postoji. Ali je pitanje: što je to "uspješni roman"? Ovo sve što je po kioscima, to su "uspješni romani", prodaju se, zaraduje se novac, ali ti romani za literaturu ne znače - ništa. Govorim o mnoštvu stranih "hit romana". Književnici jednog naroda trebaju stvoriti dobrim pisanjem - čitateljsku publiku. Krimići se mogu pisati po "receptu".

● **Čitate li svoju knjigu kad je objavljena?**

- Nikada je opet ne čitam.

● **Pišete i eseje, naročito o glazbi. Imate muzičko obrazovanje?**

njima, Narodnooslobodilačkoj vojsci, Englezi dali uniforme. Otac nije bio u brdima nego na obali i na moru. Kasnije sam otišao na studij u Zagreb, pa se nakon diplome opet vratio u Rijeku. Pokrenuo sam časopis Kamov. Napisao sam svoje prve drame, koje su stigle do Sterijinog pozorja. Onda je došla 69., 70. i 71. godina... sa nezahvalnim posljedicama za pisce. Pogotovo za mene, koji sam već bio deklariran kao domoljub. Ali, ne ekstremist. Približavalo se i veliko čišćenje u Jugoslaviji. Kad je buknuo 71., profesor Hrvoje Jurčić i Danijel Marušić pozvali su me na TV Zagreb, gdje sam, zahvaljujući njima, dobio radno mjesto urednika u Dramskom programu. To mi je olakšalo život u teškim vremenima. Istodobno sam ostao vezan uz Rijeku i uz Riječko kazalište koje je izvodilo moje drame...

Onda su došle godine šutnje, kad smo svi šutjeli... skinite su i sve moje predstave s kazališnih repertoara u zemlji. Kad se sve to smirilo, izabran sam za predsjednika Društva hrvatskih književnika. Lako mi je bilo biti predsjednik Društva kad sam uz sebe imao prvorazredna imena hrvatske literature: Šoljana, Gotovca, Pavletića, Tadijanovića... Zatim je počeo rat... a sada je već 2013. Eto, tako je bilo, ukratko...

● **U Hrvatskoj postoje dva društva književnika...**

- Društvo hrvatskih književnika i Hrvatsko društvo

publike je tada posvećen meni.

● **Godina 71., Hrvatsko proljeće bilo je začetak i logična predigra osamostaljenju Hrvatske?**

- Začetak je, vjerojatno, bio još i ranije. Ne toliko vidljiv. Predigra, prvi čin, da, svakako. Ja sam zauvijek ostao duboki poštovatelj Proljeća i onih koji su imali glavne uloge u njemu.

● **Onih dvadesetak godina šutnje, što ste radili?**

- Napisao sam nekoliko pripovjedaka, od kojih je jedna, zove se "Sedamdeset i druga", direktni tekst o "šutnji". U tim godinama sam završio prvi roman iz Trilogije. Ta prva knjiga se, već u rukopisu, mnogima nije svidala. Onaj koji me spasio je - Jure Kaštelan. Uzeo je moj rukopis i kao predsjednik žirija za nagradu Rafinerije Sisak dao je tu jugoslavensku nagradu za roman - meni. Nakon toga skinuta je "Apaga satanas" s mene i s mog djela.

● **Vi ste jedan od organizatora prvog "Konvoja za Dubrovnik"?**

- Jesam. Kad je buknuo Domovinski rat ja sam se vratio na "pozornicu". S kolegama, doktorima, s dvije novinarke i sa svim ostalima, organizirali smo dramatično putovanje u Dubrovnik, "Konvoj za Dubrovnik" koji je bio u opsadi. Odnijeli smo u Dubrovnik sve što je Dubrovčanima nedostajalo, a bilo je potrebno, dakle lijekove, hranu, baterije, svijeće, plahte pa smo probili blokadu grada i brodom Slavija II

- Kao mladić u Rijeci svirao sam klavir. Ali to nije važno. Bitno je što sam ja shvatio u glazbi. Slušam glazbu, ozbiljnu. Meni je na prvome mjestu moj "su-brat", Gustav Mahler. Ja sam za njegovom glazbom "pošizao". Teško je naći velikog pisca kao što je Mahler muzičar.

● **Erotika u književnosti?**

- To unosi radost života u priču. To me privlači.

● **Što je s mogućom kandidaturom za Nobelovu nagradu? Bilo je nešto...**

- Ništa, ostalo je ni na čemu... Ja imam to pismo koje je davno stiglo s takvom idejom o mojoj kandidaturi. Svatko može predlagati. Netko je poslao prijedlog, ne znam tko... Bila je onda kampanja protiv toga... Ne bih želio da se opet o tome priča.

● **Je li vas je politika oštetila, ranila?**

- Ne, ona mi je dala materijal za pisanje, za literaturu.

● **Tko su, uz vas, najznačajniji hrvatski književnici dvadesetog stoljeća?**

- Postoji samo jedan u toj najvišoj kategoriji: Krleža. Za mene je Krleža svetinja. Ja, na primjer, slušam "Glembajevu" kao da su simfonija... Ja sam Krležu obožavao i što-vao još dok sam bio na Riječi. Došao je jednom u Opatiju, znao je za mene, i zavezao me upoznati. Upoznali smo se. Rekao mi je: kad dodete u Zagreb, javite mi se. Ja mu se, iz strahopoštovanja - nisam javio. Nikad se više nismo vidjeli. Znače, ako nećemo poštovati najboljeg, onda - koga ćemo?